

Kapitola 7

Spojené státy americké v české zahraniční politice

Petr Vilímek

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ V ČESKÉ ZAHRANIČNÍ POLITICE: VÝCHODISKA A POLITICKÝ KONTEXT

Dvoustranné vztahy mezi ČR a USA odrážely v několika posledních letech nově nastolený referenční rámec dominovaný vzájemnou spoluprací v oblasti bezpečnosti, hospodářské a lidskoprávní.¹ Na rozdíl od dřívější minulosti se z nich nicméně vytratil někdejší romantismus a na české straně opadla přehnaná očekávání ohledně možnosti budování svého druhu „zvláštního vztahu“ s USA. Tento vývoj nicméně přispěl ke snížení rizika významného zklamání a následného zásadního otřesu, který by ohrozil nastolený rámec vzájemné spolupráce, což se ostatně ukázalo i během hluboké politické krize v ČR v první polovině roku 2013.² Turbulentní vývoj na české politické scéně poznamenaný politicko-korupčním skandálem, který vyústil až v pád dosavadní Nečasovy středo-pravicové vlády a předčasné volby, ovlivnil česko-americké vztahy jen v omezené míře. Témata spojená s americkou zahraniční politikou a česko-americkými vztahy se vyznačovala jen velmi mírným stupněm politizace a navzdory dlouhodobě existujícím ideovým rozdílům v oblasti zahraniční politiky mezi jednotlivými politickými stranami se neobjevily ani zřetelné projevy polarizace elit v této oblasti. Loňská kapitola této knižní řady si nicméně na závěr položila otázku, zda s ohledem na výsledky parlamentních voleb, jež mj. znamenaly významné oslabení politických stran reprezentujících ideový proud atlantismu a vzestup ideově nevyhraněných formací, není možné, že by v průběhu příštích let mohlo k proměně diskurzu o české zahraniční politice vůči USA skutečně dojít.³ Cílem letošního příspěvku je proto mj. navázat na tuto úvahu a pokusit se zhodnotit, zda lze náznaky takového posunu v rámci české zahraniční politiky vůči USA v roce 2014 vypozařovat. Stejně jako v roce 2013 pak mezi další cíle textu patří vedle představení klíčových událostí, agendy a debat také zhodnocení míry politizace témat spojených s česko-americkými vztahy a vývoje polarizace elit v této oblasti.

Rok 2014 byl v ČR opět rokem volebním, nicméně z pohledu česko-amerických vztahů má určitý smysl se věnovat pouze volbám do Evropského parlamentu (23.–24. května), u nichž by se dalo očekávat alespoň omezené zohlednění této problematiky v rámci témat spojených se vztahem USA–EU.⁴ Analýza programů jednotlivých parlamentních stran ale ukázala, že pokrytí těchto témat bylo ve volebních materiálech jen minimální. Největší prostor těmto tématům věnovala ve svém volebním programu opoziční TOP 09. Z pohledu TOP 09 jsou USA „*největším strategickým partnerem EU, a to jak v oblasti bezpečnosti, tak obchodu, ochrany životního prostředí, ochrany lidských práv a svobod, humanitární a rozvojové pomoci či v oblasti boje proti terorismu*“.⁵ Za konkrétní vyjádření této strategické blízkosti TOP 09 považuje vytvoření transatlantické zóny volného obchodu, přičemž program strany odmítá, aby byl její vznik spojován „*s nesouvisejícími citlivými otázkami transatlantických vztahů jako je např. ochrana osobních údajů*“.⁶ V oblasti bezpečnosti a vojenské spolupráce pak program zdůrazňuje rozvoj spolupráce s NATO a USA a posilování kapacit EU čelit samostatně bezpečnostním hrozbám je odůvodňováno s odkazem na přesun vojenských kapacit USA v rámci jejich nové bezpečnostní strategie z Evropy do Pacifiku.⁷ Podporu brzkému sjednání dohody o volném obchodu a podpoře investic mezi EU a USA vyjádřil volební program hnutí ANO, který se ale jinak tématům spojeným s transatlantickou spoluprací nevěnuje.⁸ Naopak další z vládní stran, KDU-ČSL, ve svém volebním programu přímou podporu vzniku transatlantické zóny volného obchodu mezi EU a USA uvedenu nemá, nicméně jako jeden ze svých cílů uvádí „*preferenci rozvoje bezpečnostních a hospodářských vztahů s USA v mezích politických, kulturních a mocenských odlišností Evropy a Ameriky*“.⁹ Volební program opoziční KSČM pak volá po odložení rozhodnutí o vzniku transatlantického trhu s USA a tradičně kriticky se staví k transatlantické spolupráci v bezpečnostní oblasti.¹⁰ Vedle kritiky NATO se implicitně vymezuje přímo proti americké bezpečnostní politice, když za jeden z cílů strany uvádí úsilí o likvidaci všech cizích základen na území členských států EU.¹¹ Pokud jde o další parlamentní strany, vládní ČSSD i tradičně nejvíce proamerická ODS oslovily voliče formou stručných volebních manifestů, v nichž témata spojená s transatlantickými vztahy nejsou vůbec zmiňována.¹²

V lednu 2014 zahájila své fungování koaliční vláda ČSSD, ANO a KDU-ČSL pod vedením premiéra Bohuslava Sobotky. První vládní dokumenty a veřejné projevy nových nejvyšších představitelů ministerstva zahraničních věcí naznačily, že bilaterální vztah s USA nebude úplně v popředí zájmu zahraniční politiky nové vlády. Už v první půlce ledna publikoval nový ministr Lubomír Zaorálek společně se svým prvním náměstkem Petrem Drulákem na stránkách deníku *Právo* text, který nastiňoval priority nového vedení ministerstva zahraničních věcí v oblasti zahraniční politiky. Článek uvádí evropskou a euroatlantickou integraci jako jednu z pěti prioritních oblastí, nicméně přímo transatlantické vztahy zmiňuje jen v souvislosti s chystanou transatlantickou zónou volného obchodu a v souvislosti s problematikou bezpečnosti.¹³ Zde autoři konstatují, že „*základní rámec naší i evropské bezpečnosti je euroatlantický, ale způsob, jakým je dnes nastaven, není dlouhodobě udržitelný – z důvodu asymetrie mezi americkou a evropskou vojenskou silou, a z důvodu odlišných geopolitických priorit Evropy a USA*“.¹⁴ Řešení vidí Zaorálek s Drulákem „*v podpoře budování evrop-*

*ských vojenských kapacit, které by se měly stát společně, s připravovanou transatlantickou zónou volného obchodu, základem nového, vyváženějšího atlantického partnerství“.*¹⁵

Omezená pozornost je Spojeným státům věnována rovněž v *Programovém prohlášení vlády České republiky* z února 2014. Bilaterální vztahy dokument vůbec nezmiňuje, důraz je místo toho kladen „na posilování multilaterální spolupráce v euroatlantické oblasti, a to zejména aktivním členstvím v NATO a aktivním přístupem k politickému, ekonomickému a bezpečnostnímu dialogu mezi Evropskou unií a USA“.¹⁶ V této souvislosti je jako vládní priorita zmíněno dokončení jednání o transatlantickém obchodním a investičním partnerství mezi EU a USA.¹⁷ Mezi priority ministerstva obrany dokument zařadil rozvoj schopností vyčleňovaných do pohotovostních uskupení NATO a EU a výstavbu schopností potřebných pro účely kolektivní obrany NATO.¹⁸

P. Drulák se k problematice česko-amerických vztahů obsáhle vyjádřil v rozhovoru pro *Hospodářské noviny* po své dubnové cestě do USA. Podle Druláka nevnímá nové vedení ministerstva česko-americký vztah na rozdíl od předchozí pravicové vlády jako nějak speciální, ale naopak na něj pohlíží zejména prizmatem českého členství v Evropské unii.¹⁹ Za bytostný zájem ČR označil silnou Evropu se silným transatlantickým jádrem, neboť skutečně zdravý bude s ohledem na asymetrii mezi Českou republikou a USA česko-americký vztah jen v případě, že bude fungovat na evropské úrovni.²⁰ Drulák rovněž naznačil, že posun v pohledu nového vedení MZV na česko-americký vztah může vést k upřednostňování pohledu EU před postojem USA při hlasováních na půdě mezinárodních organizací.²¹

Pokračující pokles významu přisuzovaného ze strany vedení MZV čistě bilaterálním vztahům s USA signalizovala také pracovní verze připravované nové koncepce české zahraniční politiky, jež na veřejnost pronikla na konci roku 2014. Zřetelné je to ve srovnání s předcházející koncepcí z roku 2011, která bilaterálním vztahům s USA věnovala dva samostatné odstavce, přičemž neopomněla zdůraznit roli USA při vzniku moderního československého státu a obnově jeho suverenity, sdílení společenských a kulturních hodnot, jakož i společný pohled na většinu strategických otázek.²² Naopak pracovní verze nové koncepce z roku 2014 zmiňuje vztahy s USA jen v rámci podkapitoly věnované vztahům v rámci euroatlantického prostoru a popis bilaterálního česko-amerického vztahu se omezil na konstatování, že ČR „považuje za hlavního garanta euroatlantické bezpečnosti USA, s nimiž buduje rovněž partnerství v oblasti ekonomické a lidsko-právní“.²³

Čistě bilaterální vztahy ČR s USA sice nebyly ani v roce 2014 předmětem významnější veřejné politické diskuse, v tomto roce se nicméně vynořila dvě politicky kontroverzní témata, která jsou pro další směřování těchto vztahů alespoň zčásti relevantní. Prvním takovým tématem je otázka možného umístění vojenských jednotek členských států NATO, zejména pak jednotek amerických, jež se objevila v souvislosti s konfliktem na Ukrajině a ruskou politikou ve východní Evropě. V ČR diskusi odstartoval výrok ministra obrany Martina Stropnického z hnutí ANO, jenž v rozhovoru z 9. května pro agenturu Reuters reagoval na nedávné doporučení vrchního velitele sil NATO generála Philipa M. Breedlovea, aby Aliance začala zvažovat trvalé

rozmístění vojenských sil ve východní Evropě, slovy: „*U nás pobyt jakýchkoli cizích jednotek trvalý je prostě nějakým způsobem problém pořád. Patřím ke generaci, která tady zažívala těch 80 tisíc dočasně umístěných sovětských vojáků v době normalizace a pořád ještě je to trochu psychologický problém.*“²⁴ Ministrova slova vyvolala kritiku a to nejenom z řad pravicových opozičních stran ODS a TOP 09. Například vicepremiér a předseda KDU-ČSL Pavel Bělobrádek označil Stropnického výroky za nešťastné a vyslovil obavy z jejich negativních mezinárodních důsledků.²⁵ Velmi ostře se proti přirovnání možné trvalé přítomnosti jednotek NATO k sovětské okupaci Československa ohradil premiér a předseda ČSSD B. Sobotka. „*Dávat do souvislosti vojenskou spolupráci na půdě NATO a vytvářet paralely směrem k okupaci vojensky Varšavské smlouvy, ke které došlo v srpnu 1968, je historicky nepřesné, historicky nepravdivé a zbytečně to komplikuje spolupráci s našimi spojenci,*“ řekl Sobotka.²⁶ Poslanci vládní koalice následně zabránili tomu, aby se Stropnického výroky staly mimořádným jednáním Poslanecké sněmovny PČR. K částečnému ukliďnění diskuse k tématu přispěl i sám Stropnický, když své předchozí výroky poopravil a současně se vyslovil pro to, aby NATO uspořádalo masivní vojenské cvičení v Evropě. Poslanecká sněmovna pak navíc přijala jeho návrh deklaratorního prohlášení stvrzujícího příslušnost ČR k Alianci.²⁷

Navzdory předcházející kritice ministra Stropnického pronesl premiér Sobotka krátce poté podobně kontroverzní výrok, jímž debatu na téma přítomnosti jednotek NATO ve střední Evropě a na území ČR znovu oživil. V reakci na oznámení plánu na posílení amerických jednotek v Evropě, který na počátku června představil prezident Barack Obama při své návštěvě Varšavy, Sobotka uvedl, že „*Česká republika nebude patřit a nepatří mezi země, které by volaly po posílení vojenské přítomnosti jednotek NATO v Evropě.*“²⁸ S výjimkou opozičních stran KSČM a Úsvitu, jejichž představitelé vyjádřili obavy, že americký plán napětí na evropském kontinentu spíše zvýší²⁹, si Sobotka za své prohlášení vysloužil poměrně ostrou kritiku upozorňující zejména na absenci projevené solidarity vůči spojencům a s tím související zhoršení české reputace a vztahů s našimi spojenci. Prezident Miloš Zeman charakterizoval plánované navýšení amerických sil v Evropě jako spíše symbolický krok a v tomto ohledu mu vyslovil svou podporu, naopak Sobotkovo prohlášení označil za politickou chybu. Podobně se vyjádřil místopředseda TOP 09 Miroslav Kalousek, který navíc upozornil na kontrast mezi českým zdráháním a reakcí sousedního Polska.³⁰ Předseda ODS Petr Fiala označil posílení vojenské přítomnosti NATO v Evropě za žádoucí a varoval, že s ohledem na důležitost transatlantické bezpečnostní vazby podobné výroky poškozují reputaci Česka a ohrožují jeho bezpečnost.³¹ Vládní KDU-ČSL kriticky reagovala na skutečnost, že Sobotka svůj postoj k Obamovu plánu na úrovni vlády či vládní koalice předem nijak nekonzultoval, a to navzdory tomu, že obsah prohlášení podle P. Bělobrádka mění dlouhodobé pozice ČR a může ohrozit vztahy v rámci vise-gradské čtyřky i s dalšími spojenci v rámci NATO.³² Sobotka na bouři kritiky reagoval upřesněním, že se zvýšením počtu jednotek USA v Evropě nemá problém, a jeho výrok se týkal primárně situace ČR. V této souvislosti dále konstatoval, že ČR se „*v souvislosti s ukrajinskou krizí necítí přímo vojensky ohrožena, a proto v nejbližší budoucnosti neplánuje posilování vojenské přítomnosti NATO na svém území.*“³³ So-

botkově nové prohlášení uspokojilo jen některé kritiky. Zatímco KDU-ČSL dala ústy předsedy Bělobrádka najevo, že premiérovo vyjádření akceptuje³⁴, např. předseda opoziční TOP 09 Karel Schwarzenberg uvedl, že co nejrychlejší rozmístění amerických vojsk na území ČR by mohlo posloužit jako vhodná odpověď krokům ruského prezidenta Vladimira Putina.³⁵

Ačkoliv americká vláda na českou debatu k Obamově oznámenému plánu oficiálně nereagovala, objevily se signály, že svou nespokojenost s některými projevy českých vládních představitelů dala neveřejnou cestou najevo. Za pravděpodobně nejzřetelnější doklad následné potřeby české vlády ujistit americké představitele o pokračující kontinuitě české zahraniční politiky ve vztahu k transatlantické bezpečnostní vazbě můžeme považovat článek, který premiér Sobotka publikoval v prestižním americkém časopise *Foreign Policy*. V něm vedle zmínky věnované odkazu Václava Havla zdůraznil pokračující klíčový význam NATO pro bezpečnost ČR a podpořil iniciativy namířené k posílení intraalianční solidarity a uklidnění bezpečnostních obav některých členských států Aliance. Jako doklad pokračující oddanosti ČR cílům NATO přitom zmínil zejména dlouhodobé angažmá českých vojáků v Afghánistánu a rozhodnutí české vlády o postupném zvyšování výdajů na obranu.³⁶

Oproti oficiálnímu mlčení americké strany ohledně české debaty k Obamově plánu a možnému trvalému rozmístění jednotek NATO na území ČR reagovali američtí představitelé odlišně v případě debaty týkající se dalšího směřování české zahraniční politiky v oblasti ochrany lidských práv.³⁷ Stalo se tak navzdory tomu, že tato debata měla na první pohled jen omezený vztah k problematice česko-amerických vztahů.³⁸ Američtí představitelé tím nicméně dali najevo, do jaké míry USA oceňují dosavadní směřování české zahraniční politiky v oblasti ochrany lidských práv spojované s osobností bývalého českého prezidenta V. Havla. Současně tak vyjádřili rozpaky a znepokojení nad některými zahraničněpolitickými aktivitami prezidenta Zemana a nad snahou představitelů MZV o nahrazení dosavadní koncepce novou politikou v oblasti ochrany lidských práv. K české debatě se v této souvislosti veřejně vyjádřil i nový americký velvyslanec v ČR Andrew Schapiro, jenž ve svém vystoupení na půdě Asociace pro mezinárodní otázky vyzdvihl Havlovu roli v této oblasti a zdůraznil, že USA dlouhodobě uznávají ČR jako zemi, která dokáže velmi účinně podporovat demokracii a lidská práva.³⁹ V reakci na kriticky hodnocenou cestu prezidenta M. Zemana do Číny zase Schapiro v rozhovoru pro ČTK uvedl, že ani silné ekonomické vztahy s Čínou nebrání americké zahraniční politice upozorňovat na porušování lidských práv v této zemi.⁴⁰ Otevřená a místy mnohem ostřejší kritika ČR za možný odklon od dosavadní politiky ochrany lidských práv pak zazněla od řady vlivných představitelů americké zahraniční politiky, včetně významného republikánského senátora Johna McCaina, bývalého amerického velvyslance v ČR Normana Eisena či šéfa americké vládní nadace National Endowment for Democracy Carla Gershmana.⁴¹ Sílu americké kritiky v této oblasti definitivně demonstrovala pracovní návštěva české delegace vedené B. Sobotkou v USA. Během ní český premiér společně s předsedou Poslanecké sněmovny PČR Janem Hamáčkem veřejně pokárali náměstků MZV P. Druláka za jeho kritické výroky na adresu havlovského pojetí zahraniční politiky a vyzvali jej k respektování dosavadní politiky vlády v oblasti ochrany lidských práv.⁴²

Míra politizace a polarizace témat spjatých s česko-americkými vztahy

Z výše uvedeného je zřejmé, že trend minimální míry politizace témat spojených s problematikou česko-amerických vztahů pokračoval také v roce 2014. Pozornost věnovaná těmto tématům během voleb do Evropského parlamentu byla zcela minimální a velmi omezenou pozornost věnovaly bilaterálním česko-americkým vztahům také jednotlivé programové dokumenty nové koaliční vlády premiéra Sobotky. Žádnou větší politickou debatu přitom nevzbudilo ani stanovisko nového vedení MZV, podle kterého bude česko-americký vztah nově posuzován zejména prizmatem českého členství v EU. Ani diskusi ohledně posílení vojenské přítomnosti USA v Evropě a o možném rozmístění jednotek NATO na území ČR nelze považovat za důkaz o rostoucí míře politizace témat spojených s česko-americkými vztahy v uplynulém roce. Tato debata se sice vyznačovala některými vyhrcovanými prohlášeními a zdánlivě poměrně rozdílnými stanovisky významných politických aktérů, nicméně navzdory zhoršené bezpečnostní situaci v Evropě oproti minulým letům zůstalo téma v popředí veřejné diskuse vždy jen po krátký čas. Minimálně v případě tohoto tématu lze pozorovat omezenou míru polarizace elit, nicméně někteří z politických aktérů dali v průběhu veřejné debaty najevo, že za problém považují spíše formu (nešťastně formulované konkrétní výroky vládních představitelů) než konkrétní obsah. Debata nicméně připomněla, že problematika případného trvalého pobytu amerických jednotek na území ČR je jedním z témat česko-amerických vztahů, které v sobě i do budoucna nesou určitý potenciál možné rostoucí politizace a polarizace.⁴³

Určitý stupeň polarizace byl v uplynulém roce zřejmý také v debatě o dalším směřování české zahraniční politiky v oblasti ochrany lidských práv. Tato polarizace ovšem jen v omezené míře souvisela přímo s česko-americkými vztahy. Dá se naopak argumentovat, že veřejně deklarované postoje představitelů USA ve prospěch dosavadní orientace politiky lidských práv ovlivnily premiéra Sobotku, aby tématu věnoval větší pozornost, a tak nakonec působily ve prospěch postupného snížení míry polarizace v této otázce, jejímž dokladem se stala nová verze koncepce české zahraniční politiky z počátku roku 2015.⁴⁴

SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ V ČESKÉ ZAHRAJNIČNÍ POLITICE: UDÁLOSTI A AGENDA

Vznik stabilní politické vlády premiéra Sobotky nevedl z hlediska počtu skutečných návštěv vysokých představitelů Obamovy administrativy ke zvýšení zájmu USA o Českou republiku v roce 2014. Na počátku února (5. února) přijela do Prahy náměstkyně ministra zahraničních věcí USA Victoria Nulandová s cílem seznámit se s plány nové české vlády v oblasti zahraniční politiky. Předmětem jejích jednání s ministrem L. Zaorálkem a jeho náměstkem P. Drulákem byly zejména bilaterální vztahy, situace na Ukrajině a v regionu střední Evropy, projekt Východního partnerství a problematika transatlantické spolupráce. Kromě toho se také setkala s představiteli české občanské společnosti.⁴⁵ Nejvyšším představitelem Obamovy administrativy, který v roce 2014 navštívil ČR, byl ministr energetiky Ernest Moniz. Během březnové návštěvy

(26. března) se Moniz zúčastnil slavnostního otevření česko-amerického Střediska pro civilní jadernou spolupráci při ČVUT a s ministrem průmyslu a obchodu Janem Mládkem podepsal dohodu o jaderném výzkumu a vývoji.⁴⁶ Moniz se také setkal s ministrem Zaorálkem, s nímž hovořil o otázkách energetické bezpečnosti ve světle krize na Ukrajině a o dopadech břidlicové revoluce v USA na světovou geopolitiku.⁴⁷

V září se své funkce ujal nový americký velvyslanec v ČR A. Schapiro, který nahradil končícího N. Eisena.⁴⁸ Na počátku listopadu do Prahy přicestoval náměstek ministra zahraničních věcí USA Richard Stengel. Během třídního pobytu navštívil Rádio Svobodná Evropa/Rádio Svoboda (RFE/RL) a setkal se s předními českými novináři, zástupci občanské společnosti, kulturních institucí a akademické obce. Stengel také vedl jednání s představiteli české vlády. Podle neveřejného interního záznamu o jednání mezi Stengelem a zahraničněpolitickým tajemníkem Úřadu vlády ČR Tomášem Prouzou byl klíčovým tématem možný odklon české diplomacie od dlouhodobé politiky ochrany lidských práv navazující na postoje V. Havla. Americký představitel měl přitom opakovaně tlumočit znepokojení nad posunem českých priorit v této oblasti.⁴⁹ Na konferenci „Pražská agenda“ (4. prosince) opět vystoupila náměstkyně ministra zahraničních věcí USA Rose Goettmoellerová. Návštěvu také využila k jednání s představiteli MZV v čele s náměstkem ministra Jakubem Kulhánkem. Hlavním cílem schůzky byla konzultace agendy odzbrojení a úsilí o nešíření zbraní hromadného ničení, kromě toho však v návaznosti na nedávnou cestu premiéra Sobotky do USA byla projednávána také některá bilaterální témata česko-amerických vztahů.⁵⁰

Na české straně došlo k první významné návštěvě až v dubnu (10. dubna), kdy do USA přicestoval první náměstek ministra zahraničních věcí P. Drulák k novému kolu Strategického dialogu ČR–USA. S náměstkyní ministra zahraničních věcí USA V. Nulandovou řešil zejména aktuální transatlantické vztahy a situaci ve východní Evropě a na Blízkém východě. Součástí návštěvy bylo také setkání s předsedou Zahraničního výboru Sněmovny reprezentantů Edem Roycem.⁵¹ Do USA na konci dubna vycestovala také delegace představitelů ministerstva obrany v čele s ministrem M. Stropnickým doprovázená skupinou zástupců českého průmyslu. Stropnický se setkal se svým americkým protějškem Chuckem Hagelem, s nímž diskutoval o krizi na Ukrajině, problematice Severoatlantické aliance a další transatlantické spolupráci a také o dlouhodobém poklesu armádního rozpočtu ČR.⁵² Během druhého dne návštěvy se česká delegace v Bílém domě setkala s poradkyní pro otázky národní bezpečnosti Susan Riceovou. Na půdě Kongresu jednal ministr Stropnický postupně s předsedou Výboru pro ozbrojené síly Senátu Carlem Levinem, vlivnými senátory Johnem McCainem a Marco Rubiem a předsedou Výboru pro ozbrojené síly Sněmovny reprezentantů Buckem McKeonem. K hlavním tématům patřily opět situace ve východní Evropě a otázka obranných rozpočtů členů NATO. Už první den návštěvy česká delegace rovněž absolvovala jednání s představiteli amerického obranného průmyslu, druhý den pak ministr Stropnický vystoupil na konferenci Atlantic Council ve Washingtonu.⁵³ Pobyt v USA česká delegace završila návštěvou Velitelství NATO pro transformaci a základny amerického námořnictva v Norfolku ve Virginii.⁵⁴ V září (22.–28. září) do USA vycestovala česká delegace vedená ministrem zahraničních věcí L. Zaorálkem. Hlavním cílem českých představitelů byla účast na 69. zasedání

Valného shromáždění OSN, pobyt v New Yorku ale Zaořálek vedle řady jiných jednání využil také k setkání se svým americkým resortním kolegou Johnem Kerrym. Tématem jejich rozhovoru byla zejména hrozba představovaná Islámským státem na území Iráku a vývoj situace na Ukrajině a s tím související postoj vůči Rusku. Na závěr své návštěvy USA se Zaořálek setkal s českými krajany v New Yorku.⁵⁵

K nejvýznamnější cestě českých vládních představitelů do USA v roce 2014 došlo až v listopadu v souvislosti s oslavami 25. výročí „sametové revoluce“. Českou delegaci vedl premiér Bohuslav Sobotka, kromě něj se cesty účastnili také místopředseda vlády pro vědu, výzkum a inovace Pavel Bělobrádek, ministr kultury Daniel Herman či předseda Poslanecké sněmovny PČR Jan Hamáček. Na půdě amerického Kongresu se česká delegace účastnila slavnostního odhalení busty Václava Havla, vedle toho ovšem čeští představitelé absolvovali řadu politických jednání s vysokými americkými představiteli. Premiér Sobotka se sice nesetkal s prezidentem Obamou, vedl ale jednání s jeho viceprezidentem Josephem Bidenem. Hlavními tématy byly otázky obrany a bezpečnosti, situace na Ukrajině a problematika energetické bezpečnosti. Premiér vedle toho jednal s americkým ministrem energetiky E. Monizem a na půdě Kongresu absolvovali členové české delegace jednání s předsedou Sněmovny reprezentantů republikánem Johnem Boehnerem a šéfkou demokratické menšiny ve Sněmovně reprezentantů Nancy Pelosiovou. Svou návštěvu USA završil premiér Sobotka setkáním s českými krajany v Texasu.⁵⁶ Místopředseda vlády Bělobrádek měl na programu návštěvu několika prestižních amerických univerzit a vědeckých center (George Washington University, Johns Hopkins University, University of Maryland, Úřad pro námořní výzkum a Národní institut pro zdraví). Jednání se týkala zejména možné spolupráce mezi americkými a českými vědeckými institucemi a v Úřadu pro námořní výzkum jednal Bělobrádek také o možnostech rozšíření pražské pobočky této instituce.⁵⁷ Ministr kultury Herman poskytl osobní záštitu několika kulturním akcím provázejícím oslavy 25. výročí konce komunismu a předseda PS PČR Hamáček vystoupil jako jeden z hlavních řečníků v rámci Lion and Eagle Symposium, v němž o problematice česko-amerických vztahů společně diskutovali všichni dosavadní čeští velvyslanci v USA a jejich američtí protějšci.⁵⁸

Bezpečnostní vztahy

V rámci bezpečnostních vztahů vynesla bezpečnostní situace ve východní Evropě v uplynulém roce do popředí agendy otázku dlouhodobě nízkých výdajů ČR na obranu neslučujících se s českými závazky vůči NATO. Toto téma se stalo jedním z hlavních bodů během dubnového jednání ministrů obrany ČR a USA Martina Stropnického a Chucka Hagela ve Washingtonu. Jak po jednání uvedl Stropnický: „*Ministr Hagel to řekl zdvořile, ale jasně. Jedna celá jedna desetina procenta HDP je málo.*“⁵⁹ Stropnický připustil, že americký požadavek, aby ČR navýšila svůj rozpočet na obranu, je logický, neboť pro vlády zemí, které plní cíl NATO dávat 2 % HDP na obranu, je politicky obtížně obhájitelné posílat na základě čl. 5 Severoatlantické smlouvy své vojáky do zemí, jež platí výrazně méně.⁶⁰ Pokračující zájem americké strany přimět ČR ke zvýšení výdajů na obranu potvrdilo květnové nominační slyšení A. Schapira před Zahraničním výborem amerického Senátu, v němž budoucí velvyslanec uvedl, že jed-

nou z jeho hlavních priorit ve funkci bude přesvědčit českou vládu, aby zvýšila výdaje na obranu.⁶¹ Na české straně podepsali předsedové všech parlamentních stran s výjimkou KSČM už v březnu v souvislosti s 15. výročím vstupu ČR do NATO společný dokument, v němž mj. deklarovali potřebu navýšit investice směřující do obrany.⁶² Navzdory tomuto prohlášení a tlaku ze strany USA a NATO se představitelé vládní koalice vyjadřovali k možnosti konkrétního navýšení výdajů na obranu spíše neurčitě.⁶³ K zásadnímu posunu nicméně došlo na počátku září, kdy předsedové stran vládní koalice podepsali dohodu, podle níž by měly výdaje ČR na obranu do roku 2020 postupně růst na 1,4 % HDP.⁶⁴ K podpisu dohody došlo den před summitem NATO ve Walesu, a z pohledu české vlády tak šlo o signál USA a ostatním spojencům v otázce plnění závazků vyplývajících ze členství ČR v Alianci.

Navzdory rozpačitým veřejným prohlášením českých vládních představitelů k oznámeným plánům na posílení vojenské přítomnosti NATO a USA v regionu východní Evropy, jednotlivá konkrétní rozhodnutí vlády demonstrovala českou podporu politice Aliance v otázce ochrany východoevropských členských států a vymezení se vůči agresivní ruské politice v regionu. Už v dubnu ČR např. nabídla čtyři gripeny a k tomu až 300 vojáků zařazených do Sil rychlé reakce k posílení obrany členských států na východní hranici NATO kvůli krizi na Ukrajině.⁶⁵ Jednotky Armády ČR se současně v průběhu roku zapojily do několika vojenských cvičení uspořádaných Aliancí. Na území ČR přitom proběhlo cvičení AMPLE STRIKE 2014, jehož se vedle jednotek dalších deseti členských států NATO účastnily také letecké síly USA.⁶⁶ Na zářijovém summitu NATO ve Walesu pak ČR nabídla prostřednictvím ministra Stropnického 150 příslušníků speciálních sil a vojenské vrtulníky do zvláštní vojenské jednotky schopné okamžitě přispěchat na obranu členské země Aliance.⁶⁷

Stálým tématem bezpečnostních vztahů je pokračující přítomnost českých vojenských jednotek v Afghánistánu, kterou ČR dlouhodobě vnímá zejména jako prostředek utužení vazby s USA. K 31. 12. 2014 oficiálně skončila mise ISAF, do níž byli čeští vojáci zapojeni. Už na jaře 2014 dal ale ministr obrany Stropnický při návštěvě USA najevo, že vláda je připravena odsouhlasit nasazení českých vojáků v rámci nové mise v Afghánistánu po roce 2014. Ani sebevražedný útok z července 2014, který si vyžádal životy pěti vojáků, postoj vlády nijak nezměnil. Během podzimu 2014 došlo ze strany vlády a následně i Parlamentu ČR ke schválení nového plánu zahraničních misí, který počítá s pokračujícím pobytem více než tří stovek českých vojáků na území Afghánistánu v rámci nové, na výcvik zaměřené mise Resolute Support v letech 2015–2016.⁶⁸

Nově se Česká republika během roku 2014 stala členem skupiny států zapojených do mezinárodního úsilí proti tzv. Islámskému státu (ISIL), která vznikla z iniciativy USA. Česká vláda sice dala najevo, že s nasazením českých jednotek nepočítá, současně ale veřejně podpořila letecké údery USA a dalších států proti cílům ISIL. Konkrétní příspěvek ČR v boji proti ISL představovalo v roce 2014 darování 500 tun munice Kurdské regionální vládě v Iráku z nadbytečných zásob Armády ČR, které na konci srpna schválila česká vláda.⁶⁹

Pokud jde o agendu na pomezí hospodářských a bezpečnostních vztahů, Sobotkova vláda na počátku léta potvrdila rozhodnutí předcházejícího kabinetu premiéra Jiřího Rusnoka o prodeji cvičných bitevníků L-159 americké firmě Draken Internati-

onal. Americká firma uzavřela kontrakt na zakoupení 14 letounů s opcí na stejný počet strojů. Ministerstvo obrany oznámilo, že v případě zakoupení všech 28 letounů by ČR mohla z transakce získat přibližně 0,5 mld. Kč.⁷⁰ Novým tématem této oblasti agendy se stala problematika možné koupě nových vojenských vrtulníků, které by měly nahradit bitevní stroje sovětské provenience Mi-24. Ačkoliv v roce 2014 ještě ani nedošlo k vypsání výběrového řízení, otázka modernizace českých vrtulníkůvých sil se hned několikrát stala jedním z témat jednání mezi představiteli MO ČR a zástupci USA.⁷¹

Energetika a ekonomické vztahy

V oblasti ekonomické agendy dominovala v několika uplynulých letech česko-americkým vztahům problematika dostavby jaderné elektrárny Temelín (JETE). Už v průběhu roku 2013 se ale začaly objevovat signály o rostoucí neochotě politiků poskytnout nutné garance cen elektřiny a o možném zrušení tendru. V únoru 2014 oznámil premiér Sobotka, že jeho vláda nemá v úmyslu poskytnout záruky na výkupní ceny elektřiny z nových bloků JETE.⁷² Společnost ČEZ už dříve avizovala, že bez těchto záruk bude muset tendr zrušit a v dubnu 2015 tak skutečně učinila. Není ale zřejmé, na jak dlouho toto téma z problematiky česko-amerických vztahů zmizí, neboť vedení společnosti ČEZ dalo najevo, že zvažuje vypsání nového tendru.⁷³ Vyhlášení nového tendru přitom podpořil prezident Zeman a vůli dostavět JETE (ale bez poskytnutí garančních schémat) deklarovali také představitelé koaliční vlády.⁷⁴

Zrušení tendru na dostavbu Temelína minimálně dočasně výrazně omezilo možnosti spolupráce mezi ČR a USA ve strategickém sektoru energetické politiky, a to navzdory tomu, že ČR a USA v roce 2014 podepsaly alespoň dohodu o spolupráci v oblasti civilního jaderného výzkumu a vývoje. Potenciální nové příležitosti by se v budoucnosti mohly otevřít v oblasti břidlicového plynu, neboť Sněmovna reprezentantů schválila zákon, který umožní jeho vývoz do států NATO.⁷⁵ Ani během první poloviny roku 2015 ale tento zákon neprošel schvalovacím řízením v americkém Senátu.

Policy paper Centra transatlantických studií CEVRO Institutu v souvislosti s tímto vývojem upozornil, že v posledních letech lze zaznamenat relativní úpadek přímých amerických investic v ČR, který je symbolizovaný odchodem významných amerických investorů z řady strategických sektorů českého průmyslu.⁷⁶ A zatímco na konci devadesátých letch byly USA 4. největším přímým zahraničním investorem v ČR, v současnosti jim patří až 9. místo.⁷⁷ Pokud jde o objem vzájemného obchodu, USA jsou pro ČR až 13. největším obchodním partnerem. Oproti roku 2013 nicméně v minulém roce došlo k poměrně výraznému nárůstu vývozu a dovozu. Zatímco český vývoz do USA vzrostl z 3,53 mld. USD až na 3,9 mld. USD, v případě dovozu došlo k ještě výraznějšímu nárůstu z 3,12 mld. USD na 3,74 mld. USD.⁷⁸

Po zrušení tendru na dostavbu Temelína je nejvýznamnějším tématem v rámci hospodářské agendy česko-amerických vztahů Transatlantická dohoda o obchodu a investicích mezi USA a EU (TTIP). Navzdory skutečnosti, že zejména v řadách ČSSD lze nalézt kritiky chystané dohody⁷⁹, vládní koalice jako celek vyjádřila sjednání TTIP jednoznačnou podporu a to nejen v rámci klíčových vládních dokumentů. Vedle ekonomického rozměru je přitom oceňován také geopolitický význam dohody v podobě

posílení euroatlantického společenství.⁸⁰ Priority nové vlády v této oblasti se oproti jejím předchůdcům z roku 2013 výrazněji nezměnily. Ministr financí Andrej Babiš dal při jednání s hlavním evropským vyjednavatelem TTIP Ignaciem Garciou Berce-rem najevo, že vedle odstraňování netarifních překážek obchodu a zajištění klíčových zeměpisných označení pro české výrobky na americkém trhu (např. „České pivo“) chce vláda prostřednictvím TTIP nastolit nový režim ochrany investic mezi ČR a USA a nahradit tak zastaralou bilaterální dohodu o ochraně investic z roku 1991, která je pro ČR považována za nevýhodnou.⁸¹ Představitelé české vlády dali současně najevo, že TTIP nepovede k omezení pracovněprávních předpisů, ani neumožní vstup geneticky či hormonálně modifikovaných potravin na trh EU.⁸² V souvislosti s kritikou zaznívající vůči netransparentnosti probíhajících jednání zahájilo MPO v roce 2014 veřejnou osvětovou kampaň a expertní tým ministerstva k TTIP byl rozšířen na celou tripartitu.⁸³

Lidská práva a kulturní diplomacie

Téma ochrany lidských práv se v roce 2014 dostalo do popředí česko-amerických vztahů v souvislosti s již zmíněnou debatou o nové koncepci české zahraniční politiky v této oblasti a následné reakci amerických představitelů na tuto debatu. Vedle toho rovněž pokračovala spolupráce obou zemí v jednotlivých projektech v oblasti společných hodnot. V rámci společného projektu MZV a Rádia Svobodná Evropa/Rádia Svoboda tak nově přibýlo k již existujícímu Stipendiu Václava Havla na Balkán zaměřené Stipendium Jiřího Dientsbiera.⁸⁴ Ke konci roku pak v Praze zahájilo zkušební provoz Prague Civil Society Centre, jehož zřízení finančně podpořila také americká vláda a české MZV. Česká republika rovněž v průběhu roku 2014 pokračovala v zajišťování konzulárního zastupování USA v Sýrii.

V kulturní oblasti byly klíčovou událostí oslavy 25. výročí konce komunismu a uctění odkazu Václava Havla. Kulturní akce doprovázející tyto oslavy zahrnovaly slavnostní koncert České filharmonie ve Washingtonské národní katedrále (17. listopadu) či konferenci na půdě Knihovny Kongresu věnující se odkazu V. Havla (19. listopadu), na které vystoupili např. Madeleine Albrightová, John McCain, Martin Palouš, Jan Švejnár či Michael Žantovský. M. Žantovský pak o dva dny později v Prose Bookstore společně s M. Albrightovou slavnostně pokřtil anglické vydání své biografie věnované životu a dílu V. Havla.⁸⁵ Z dalších kulturních akcí lze zmínit např. květnové vystoupení českého skladatele Miloše Orsona Štědrone ve Washingtonu v rámci projektu Evropského měsíce kultury, který zde představil světovou premiéru svého nového díla *Rock for 22 Strings*.⁸⁶ V září pak proběhl už pátý ročník Festivalu vzájemné inspirace (The Mutual Inspirations Festival), který tentokrát americkým návštěvníkům představil osobnost a dílo Franze Kafky.⁸⁷

Pokud jde o hodnocení českého jednání v rámci česko-amerických vztahů ve vztahu k diskutované agendě a událostem, je zřejmé, že minimálně z hlediska frekvence pracovních cest a setkání s americkými představiteli byla česká zahraniční politika i v minulém roce nadále aktivní. Bylo by ale chybou zaměřovat tuto aktivitu se snahou ČR skutečně proaktivně vystupovat ve vztahu k USA. Pokud můžeme hovořit o nějakém výraznějším trendu, který by charakterizoval jednání ČR v jednotlivých ob-

lastech vzájemných vztahů, bylo by jím spíše reaktivní jednání oscilující mezi adaptací a přijetím jednotlivých kroků a iniciativ USA a NATO v bezpečnostní dimenzi těchto vztahů. Vedle toho lze najít také případy odlišných typů jednání, např. v oblasti hospodářské a energetické agendy. V minulosti představovalo zajímavý aspekt české zahraniční politiky aktivní jednání ČR v oblasti energetiky, kdy bylo rozvíjení spolupráce v této oblasti posuzováno také z hlediska možného politicko-strategického přínosu pro bilaterální vztah mezi ČR a USA (včetně signálů o preferenci vítězství firmy Westinghouse v tendru na dostavbu JETE). Rozhodnutí Sobotkovy vlády podřídit dostavbu JETE čistě ekonomickým kalkulacím bylo jen jedním z dokladů poklesu snah ČR o proaktivní jednání v této oblasti. Pokud ji budeme hodnotit čistě optikou česko-amerických vztahů, problematika TTIP představuje zvláštní případ pasivní spolupracující politiky. Česká vláda sice během roku 2014 dávala najevo jednoznačný zájem ČR na úspěšném završení jednání o TTIP a čeští zástupci se podíleli na expertní úrovni jednání, nicméně s ohledem na formát jednání, kdy za EU jedná Komise, a členské státy musí zůstat v pozadí, je vliv ČR na průběh a úspěšné završení těchto jednání velmi omezený.

ZÁVĚR

Vzájemné vztahy mezi ČR a USA v roce 2014 sdílely řadu obdobných charakteristik s rokem 2013. I nadále se vyznačovaly množstvím a různorodostí témat spadajících do referenčního rámce dominovaného vzájemnou spoluprací v oblasti bezpečnostní, hospodářské a lidskoprávní. Stejně jako v 2013 byla témata spojená s americkou zahraniční politikou a česko-americkými vztahy jen ve velmi omezené míře reflektována ve volebních programech politických stran. Velmi malou pozornost jim věnovaly rovněž programové dokumenty nové vlády, aniž by tento vývoj vyprovokoval zásadnější politickou debatu. Celkově pak můžeme konstatovat, že s výjimkou problematiky případného rozmístění jednotek NATO na českém území a střetu ohledně možné změny v koncepci politiky ochrany lidských práv nedošlo ze strany opozičních stran k žádným větším snahám o vyvolání diskuse o tématech spadajících do rámce česko-amerických vztahů. Trend minimální míry politizace témat tedy pokračoval také v roce 2014, ve srovnání s předcházejícím rokem není žádný větší nárůst zřetelný. Naopak v případě polarizace, kdy bylo v roce 2013 možné hovořit o její téměř nulové úrovni, přinesl rok 2014 její mírný růst, jak se ukázalo během debat o plánech NATO na zvýšení vojenské přítomnosti v Evropě a v reakci na snahu MZV o změny v dosavadní koncepci ochrany lidských práv. Navzdory tomu lze celkovou úroveň polarizace v oblasti česko-amerických vztahů v roce 2014 charakterizovat jako nízkou. Z hlediska typů jednání bylo možné v roce 2014, stejně jako o rok dříve, identifikovat nejzřetelnější trend v oblasti bezpečnostních vztahů, kde bylo pro ČR i nadále charakteristické reaktivní jednání, které oscillovalo mezi adaptací a přijetím jednotlivých kroků a iniciativ USA. Naopak v případě oblasti ekonomických vztahů je obtížné zaznamenat nějaký jednoznačně dominantní typ jednání. Od pádu Nečasovy vlády docházelo k postupnému snižování aktivity ČR v oblasti energetiky a rok 2014 tento vývoj po-

tvrdil, když Sobotkova vláda podřídila své rozhodnutí o poskytnutí záruk v případě dostavby Temelína čistě ekonomickým kalkulacím. Sjednání TTIP je pak sice z pohledu ČR považováno za jednoznačně důležité i pro další vývoj česko-amerických vztahů, nicméně formát jednání, kdy členské státy zastupuje při jednáních s USA Evropská komise, zásadně omezuje prostor pro případnou českou aktivitu a optikou čistě česko-amerických vztahů zde lze hovořit o případu nejednání (viz rezignace na snahu o bilaterální řešení pro ČR nevyhovujícího stavu v oblasti ochrany investic).

Od roku 2013 se česko-americké vztahy v roce 2014 odlišovaly zejména otevřenou kritikou české zahraniční politiky z řad amerických představitelů, jež reagovala na možnou změnu dosavadního směřování politiky ČR v oblasti ochrany lidských práv. Pokud jde o v úvodu položenou otázku týkající se možné proměny diskurzu o české zahraniční politice vůči USA, náznaky takového posunu lze zaznamenat např. v omezené pozornosti, kterou programové dokumenty Sobotkovy koaliční vlády věnovaly česko-americkým bilaterálním vztahům. Ještě výrazněji tento posun signalizovaly výroky a texty některých nejvyšších představitelů MZV týkající se posuzování česko-amerických vztahů prizmatem českého členství v EU. Současně ale navzdory některým problematickým výrokům českých vládních představitelů byl rok 2014 ve znamení dalšího posilování transatlantické bezpečnostní vazby, což nejzřetelněji demonstrovala dohoda vládních stran o postupném zvyšování výdajů na obranu. Zůstává tak prozatím otázkou, zda náznaky posunu v diskurzu o česko-americkém bilaterálním vztahu jsou pouze dočasným projevem mimořádné situace odrážející dočasně oslabení pravicových stran, přetrvávající ideovou neukotvenost hnutí ANO a dočasnou dominanci vedení MZV ze strany ČSSD, nebo zda jde o počátek nového dlouhodobého trendu ve vývoji české zahraniční politiky vůči USA.

Poznámky

- ¹ Viz Ditrych, Ondřej (2013): Spojené státy v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a Ditrych, Ondřej (eds.) (2013): *Česká zahraniční politika v roce 2012. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 143, a Vilímek, Petr (2014): Spojené státy v české zahraniční politice. In: Kořan, Michal a kol. (2014): *Česká zahraniční politika v roce 2013. Analýza ÚMV*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, s. 137 a 149.
- ² Ditrych, Ondřej (2013), op. cit., s. 143. Podrobněji k tomu také Glenn, John K. a kol.: (2014): *Česko-americké vztahy: Jak dál?* Praha: Centrum transatlantických vztahů CEVRO Institut, s. 2–4. On-line: www.cevroinstitut.cz/upload/ck/files/PCTR/Publikace/policy%20paper/%C4%8Cesko-americk%C3%A9%20vztahy%20-%20Czech-American%20Relations%20%28web%29%20v2.pdf.
- ³ Vilímek, Petr (2014), op. cit., s. 138 a 149.
- ⁴ Vedle toho se v tomto roce ještě konaly volby do zastupitelstev obcí a volby jedné třetiny členů Senátu. Ve všech třech případech tedy šlo o volby druhého řádu, v nichž s výjimkou voleb do EP nehrají zahraničněpolitická témata významnější roli.
- ⁵ TOP 09 (2014): *Volební program do Evropského parlamentu 2014*, s. 18. On-line: www.top09.cz/volby/archiv/2014-evropsky-parlament/volebni-program/.
- ⁶ Tamtéž, s. 18.

- ⁷ Tamtéž, s. 19.
- ⁸ S výjimkou zmínky o roli NATO a EU při zajišťování české bezpečnosti. Viz ANO (2014): *Náš program pro volby do Evropského parlamentu*. On-line: www.anobudelip.cz/cs/o-nas/program-do-eurovoleb/.
- ⁹ KDU-ČSL (2014): *Program KDU-ČSL pro volby do Evropského parlamentu 23. a 24. května 2014*, s. 5. On-line: www.kdu.cz/getattachment/fdabd0ef-47a6-4d12-b049-3bbe77adca2d/Volebni-program-pro-volby-do-Evropskeho-parlamentu.aspx.
- ¹⁰ KSČM (2014): *Volební program KSČM pro volby do Evropského parlamentu v roce 2014*, s. 5. On-line: www.kscm.cz/rewrite_url.asp?rew_thema=volby-a-akce/evropsky-parlament2/program.
- ¹¹ Tamtéž, s. 5.
- ¹² To samé platilo pro program hnutí Úsvit přímé demokracie Tomia Okamury. Srv. ČSSD (2014): *Chceme spravedlivou a sociální Evropu!* On-line: www.cssd.cz/volby-2014/evropsky-parlament/manifest-cssd/; ODS (2014): *Otáčíme EU správným směrem*. On-line: www.ods.cz/docs/programy/program-volbyEP2014.pdf; Úsvit přímé demokracie (2014): *Volte hnutí úsvit ve volbách do Evropského parlamentu*. On-line: www.hnutiusvit.cz/novinky/volte-hnuti-usvit-ve-volbach-do-evropskeho-parlamentu/.
- ¹³ Drulák, Petr a Zaorálek, Lubomír: *Probud'me naši zahraniční politiku*. Právo, 10. 1. 2014. On-line: www.mzv.cz/jnp/cz/o_ministerstvu/archivy/clanky_a_projevy_namestka_drulaka/clanky_a_projevy_namestka_drulaka_2014/x2014_01_10_probudme_nasi_zahranicni_politiku.html.
- ¹⁴ Tamtéž.
- ¹⁵ Tamtéž.
- ¹⁶ Vláda ČR (2014): *Programové prohlášení vlády ČR*, s. 17. On-line: www.vlada.cz/assets/media-centrum/dulezite-dokumenty/programove-prohlaseni_unor_2014.pdf.
- ¹⁷ Tamtéž, s. 16.
- ¹⁸ Tamtéž, s. 15. Dokument rovněž obsahuje příslib aktivně přispívat do zahraničních operací NATO (vedle operací EU a OSN).
- ¹⁹ Petr Drulák: *S USA na věčné časy, ale pod praporem EU*. Hospodářské noviny, 24. 4. 2014. On-line: archiv.ihned.cz/c1-62077560-petr-drulak-s-usa-na-vecne-casy-ale-pod-praporem-eu.
- ²⁰ Tamtéž.
- ²¹ Slovy Druláka: „Ale je pravda, že v hlasováních na půdě mezinárodních organizací už nebudeme tím, kdo by se postavil vedle USA proti zbytku Evropské unie, jako to bylo v minulosti. S tím je konec a uvidíme, jak to budou Američané vyhodnocovat.“ Viz Petr Drulák: *S USA na věčné časy, ale pod praporem EU*, op. cit.
- ²² Poměrně podrobně byly také rozepsány jednotlivé oblasti vzájemné spolupráce. Viz MZV ČR: *Koncepce zahraniční politiky České republiky*, 2011, s. 14. On-line: www.mzv.cz/file/675937/koncepce_zahranicni_politiky_2011_cz.pdf.
- ²³ *Koncepce zahraniční politiky ČR*, s. 8; *Rusko místo Havla, plánují Zaorálek s Drulákem*. Respekt, 3. 12. 2014. On-line: www.respekt.cz/fokus/rusko-misto-havla-planuji-zaoralek-s-drulakem.
- ²⁴ *Stropnický šokoval poslance slovy o vojácích NATO a okupaci po srpnu 1968*. iDNES.cz, 13. 5. 2014. On-line: zpravy.idnes.cz/stropnicky-sokoval-poslance-slovy-k-nato-a-roku-1968-f8i-/domaci.aspx?c=A140513_145711_domaci_kop.
- ²⁵ Tamtéž.
- ²⁶ *Stropnický to schytl od premiéra. Vádí mu srovnávání NATO a okupace*. iDNES.cz, 13. 5. 2014. On-line: zpravy.idnes.cz/sobotka-kritizuje-ministra-obrany-stropnickeho-za-vyrok-o-nato-p8n-/domaci.aspx?c=A140513_170343_domaci_kop.
- ²⁷ *Umístění vojsk NATO v Česku mi nevadí*. Rozhovor Martina Stropnického s Barborou Tachecí. MF Dnes. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/forum/umisteni-vojsk-nato-v-cesku-mi-nevadi-97923/.
- ²⁸ *ČR po posílení vojsk NATO v Evropě nevolá, řekl Sobotka. Schytl kritiku*. iDNES.cz, 3. 6. 2014. On-line: zpravy.idnes.cz/posileni-americkych-vojaku-v-evrope-premier-sobotka-f9x-/domaci.aspx?c=A140603_152427_domaci_hro.

- ²⁹ Český rozhlas: *Prezident Zeman podpořil navýšené vojenské přítomnosti USA v Evropě*, 3. 6. 2014. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/politika/_zprava/prezident-zeman-podporil-navyseni-vojenske-pritomnosti-usa-v-evrope--1358431.
- ³⁰ Tamtéž.
- ³¹ ODS: *Petr Fiala: Vyjádření k výrokům Bohuslava Sobotky*, 3. 6. 2014. On-line: www.ods.cz/region.jihomoravsky/clanek/7355-vyjadreni-k-vyrokum-bohuslava-sobotky.
- ³² ČR po posílení vojsk NATO v Evropě nevolá, řekl Sobotka. *Schytal kritiku*, op. cit.
- ³³ Sobotka nevolá vojáky NATO do ČR, víc Američanů v Evropě mu nevdá, iDNES.cz, 4. 6. 2014. On-line: zpravy.idnes.cz/sobotka-vysvetloval-partnerum-jak-to-myslel-s-vojaky-nato-v-evrope-1pw-/domaci.aspx?c=A140604_151620_domaci_kop.
- ³⁴ Tamtéž.
- ³⁵ TOP 09: *Schwarzenberg: Pokud to bude nutné, souhlasím s rozmístěním spojeneckých vojsk v ČR*, 4. 6. 2014. On-line: www.top09.cz/co-delame/napsali-o-nas/schwarzenberg-pokud-to-bude-nutne-souhlasim-s-rozmistenim-spojneckych-vojsk-v-cr-15860.html.
- ³⁶ Sobotka, Bohuslav (2014): *Beyond Ukraine: NATO Solidarity in a Time of Crisis. Foreign Policy*, 18. 8. 2014. On-line: foreignpolicy.com/2014/08/18/beyond-ukraine-nato-solidarity-in-a-time-of-crisis/.
- ³⁷ Vedle některých kroků prezidenta M. Zemana (zejména jeho návštěva Číny) tuto debatu rozpoutaly především výroky prvního náměstka MZV P. Druláka na adresu dosavadní koncepce ochrany lidských práv a následný únik pracovní verze připravované nové koncepce české zahraniční politiky. K tomu zejména: *Havlovská politika byla chybná a škodlivá, tvrdí český diplomat*. Lidovky.cz, 30. 5. 2014. On-line: [www.lidovky.cz/havlova-politika-byla-chybna-a-škodлива-fci-/zpravy-domov.aspx?c=A140530_111312_in_domov_jzl; Rusko místo Havla, plánují Zaozářek s Drulákem, op. cit.; Koncepce zahraniční politiky: návrat lidských práv a Drulákova prohra. Lidovky.cz, 31. 3. 2015. On-line: \[www.lidovky.cz/koncepce-zahranicni-politiky-navrat-lidskych-prav-a-prohra-drulaka-1pk-/zpravy-domov.aspx?c=A150331_084523_in_domov_ele\]\(http://www.lidovky.cz/koncepce-zahranicni-politiky-navrat-lidskych-prav-a-prohra-drulaka-1pk-/zpravy-domov.aspx?c=A150331_084523_in_domov_ele\).](http://www.lidovky.cz/havlova-politika-byla-chybna-a-škodлива-fci-/zpravy-domov.aspx?c=A140530_111312_in_domov_jzl; Rusko místo Havla, plánují Zaozářek s Drulákem, op. cit.; Koncepce zahraniční politiky: návrat lidských práv a Drulákova prohra. Lidovky.cz, 31. 3. 2015. On-line: <a href=)
- ³⁸ Z informací českých médií se nicméně zdá, že i v tomto případě dali američtí představitelé najevo obavy nad posunem priorit ČR v této oblasti nejdříve neveřejným způsobem. Viz *USA: znepokojuje nás český odklon od Havla*. Respekt, 7. 11. 2014. On-line: respekt.ihted.cz/c1-63073220-usa-znepokojuje-nas-cesky-odklon-od-havla.
- ³⁹ Schapiro, Andrew: *Stav česko-amerických vztahů 25 let po sametové revoluci*, 30. 10. 2014. On-line: czech.prague.usembassy.gov/cesko-americke-vztahy-25-let-po-sametove-revoluci.html.
- ⁴⁰ Schapiro: *Obchody s Čínou nebrání USA mluvit o lidských právech*. ČeskéNoviny.cz, 2. 11. 2014. On-line: www.ceskenoviny.cz/zpravy/schapiro-obchody-s-cinou-nebrani-usa-mluvit-o-lidskych-pravech/1142320.
- ⁴¹ K tomu např. *Senátor McCain se opřel do Zemana kvůli jeho sympatiím k Rusku*. iDNES.cz, 19. 11. 2014. On-line: www.reflex.cz/clanek/komentare/60483/andrea-holopova-cesko-se-stalo-objektem-boje-o-pojeti-americke-zahranicni-politiky.html.
- ⁴² Sobotka: *Vláda se hlásí k Havlovi odkazu a náměstek Drulák to musí respektovat*. Novinky.cz, 20. 11. 2014. On-line: www.novinky.cz/zahranicni/amerika/353970-sobotka-vlada-se-hlasi-k-havlovi-odkazu-a-namestek-drulak-to-musi-respektovat.html.
- ⁴³ Což v minulém desetiletí prokázala debata o umístění části amerického systému protiraketové obrany na území ČR.
- ⁴⁴ *Koncepce zahraniční politiky: návrat lidských práv a Drulákova prohra*, op. cit.
- ⁴⁵ MZV ČR: *Ministr L. Zaozářek přijal náměstkyni ministra zahraničí USA. Zahraniční politika České republiky*. Data I–III/2014, s. 91. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP.

- ⁴⁶ MZV ČR: *Česká republika a USA se dohodly na spolupráci v oblasti jaderné energetiky*. Zahraniční politika České republiky. Data I–III/2014, s. 80–81. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP.
- ⁴⁷ MZV ČR: *Ministr Zaorálek jednal s ministrem energetiky USA*. Zahraniční politika České republiky. Data I–III/2014, s. 111. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP.
- ⁴⁸ Neopakovala se tak situace z prvního funkčního období Obamovy administrativy, kdy pozice amerického velvyslance v Praze zůstala po dobu téměř dvou let (2009–2010) neobsazena.
- ⁴⁹ *USA: znepokojuje nás český odklon od Havla*, op. cit.
- ⁵⁰ MZV ČR: *Náměstek J. Kulhánek jednal s náměstkyní ministra zahraničí USA*. Zahraniční politika České republiky. Data IX–XII/2014, s. 163. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP.
- ⁵¹ MZV ČR: *Náměstek P. Drulák na návštěvě v USA*. Zahraniční politika České republiky. Data III–VI/2014, s. 131–132. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP.
- ⁵² MO ČR: *Ministři jednali v Pentagonu o Ukrajině, posílení spolupráce v NATO i armádních rozpočtech*, 30. 4. 2014. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministri-jednali-v-pentagonu-o-ukrajine--posileni-spoluprace-v-nato-i-armadnich-rozpoctech--96927/.
- ⁵³ MO ČR: *Druhý den Martina Stropnického ve Washingtonu: konference, jednání v Bílém domě i v Kongresu*, 1. 5. 2014. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/druhy-den-martina-stropnickeho-ve-washingtonu:-konference--jednani-v-bilem-dome-i-v-kongresu-96984/.
- ⁵⁴ MO ČR: *Ministr obrany navštívil v Norfolku velitelství NATO a letadlovou loď*, 2. 5. 2014. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministr-obrany-navstivil-v-norfolku-velitelstvi-nato-a-letadlovou-lod-97012/.
- ⁵⁵ MZV ČR: *Ministr L. Zaorálek jednal se šéfem diplomacie USA J. Kerryem*. Zahraniční politika České republiky. Data VII–IX/2014, s. 125. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP.
- ⁵⁶ MZV ČR: *Premiér Bohuslav Sobotka navštívil USA*. Zahraniční politika České republiky. Data IX–XII/2014, s. 103–104. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP.
- ⁵⁷ MZV ČR: *Vicepremiér P. Bělobrádek navštívil v USA vědecká centra, domlouval spolupráci*. Zahraniční politika České republiky. Data IX–XII/2014, s. 103. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP.
- ⁵⁸ MZV ČR: *Návštěva ministra kultury ve Spojených státech*. Zahraniční politika České republiky. Data IX–XII/2014, s. 102. On-line: www.mzv.cz/bulletinZP; a MZV ČR: *Lion and Eagle Symposium*. Czech the News. Newsletter of the Embassy of Czech Republic. Special Edition, s. 4. On-line: www.mzv.cz/public/77/d0/9a/1382840_1264686_2015_CTNSpecialEdition.pdf.
- ⁵⁹ MO ČR: *Ministři jednali v Pentagonu o Ukrajině, posílení spolupráce v NATO i armádních rozpočtech*, 30. 4. 2014. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministri-jednali-v-pentagonu-o-ukrajine--posileni-spoluprace-v-nato-i-armadnich-rozpoctech--96927/.
- ⁶⁰ *USA kritizují Česko za malý vojenský rozpočet. Stropnický slibil jeho navýšení*. Český rozhlas, 30. 4. 2014. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/amerika/zprava/usa-kritizuji-cesko-za-maly-vojensky-rozpocet-ministr-stropnicky-slibil-jeho-navyseni--1344922.
- ⁶¹ Schapiro, Andrew: *Testimony of Andrew Schapiro Ambassador-Designate to Czech Republic*, 15. 5. 2014. Senate Foreign Affairs Committee. On-line: www.foreign.senate.gov/imo/media/doc/Schapiro.pdf.
- ⁶² *Deklarace předsedů politických stran k zajištění obrany České republiky*. Natoaktual.cz, 12. 3. 2014. On-line: www.natoaktual.cz/deklarace-predsedu-politickyh-stran-k-zajisteni-obrany-ceske-republiky-1q1-na_zpravy.aspx?c=A140313_214039_na_zpravy_m00.
- ⁶³ Například premiér B. Sobotka odmítl návrh poslance vládní KDU-ČSL I. Gabala zvýšit výdaje na obranu v roce 2015 na 1,3 % HDP s odůvodněním, že prioritou rozpočtové politiky je zvýšení zaměstnanosti a hospodářského růstu. Ministr financí A. Babiš zase hovořil o možnosti navýšení rozpočtu na obranu až v souvislosti s rokem 2016. K tomu např. i *Vůli k obraně máme, peníze ne, vzkazují vrcholní politici armádě*. iDNES.cz, 26. 3. 2014. On-line: zpravy.idnes.cz/nazory-politiku-na-penize-pro-armadu-dsq-/domaci.aspx?c=A140325_160851_domaci_jw.
- ⁶⁴ Ze stávajících přibližně 1,08 % HDP. Viz *Výdaje na obranu vyššíme na 1,4 procenta HDP, dohodly se vládní strany*. Natoaktual.cz, 3. 9. 2014. On-line: www.natoaktual.cz/vydaje.

- na-obranu-zvysime-na-1-4-procenta-hdp-dohodly-se-vladni-strany-1pn-/na_zpravy.aspx?c=A141020_122921_na_zpravy_m00.
- ⁶⁵ Česko nabídlo čtyři gripeny a 300 vojáků na posílení obrany před Ruskem. iDNES.cz, 18. 4. 2014. On-line: zpravy.idnes.cz/cesko-nabizi-nato-gripeny-kvuli-ukrajine-fpl-/zpr_nato.aspx?c=A140418_085028_zpr_nato_inc.
- ⁶⁶ MO ČR: *Mezinárodní taktické cvičení AMPLE STRIKE 2014*. On-line: www.acr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/mezinarodni-takticke-cviceni-ample-strike-2014-101281/.
- ⁶⁷ NATO vytvoří síly pro okamžitou obranu, ČR nabízí speciály a vrtulníky. NatoAktual.cz, 5. 9. 2014. On-line: www.natoaktual.cz/nato-vytvori-zvladni-sily-na-obranu-dws-/na_zpravy.aspx?c=A140908_164342_na_zpravy_m00.
- ⁶⁸ *Afghánistán: končí mise ISAF, začíná Rezolutní podpora. I s českými vojáky*. Česká televize, 31. 12. 2014. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/1003143-afghanistan-konci-mise-isaf-zacina-rezolutni-podpora-i-s-ceskymi-vojaky.
- ⁶⁹ MO ČR: *Vláda schválila darování munice Kurdům*, 27. 8. 2014. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/vlada-schvalila-darovani-munice-kurdum-101200/.
- ⁷⁰ MO ČR: *Na ministerstvu obrany byly podepsány smlouvy na odprodej nepotřebných letounů L-159 ALCA*, 14. 7. 2014. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/na-ministerstvu-obrany-byly-podepsany-smlouvy-na-odprodej-nepotrebnych-letounu-l-159-alca-100294/. Následující měsíc pak MO oznámilo, že se podařilo dojednat prodej zbývajících nadbytečných strojů L-159 do Iráku. Viz MO ČR: *Všechny nepotřebné bitevníky L-159 mohou být odprodány*, 28. 8. 2014. On-line: www.google.cz/search?q=%C4%8CR+prod%C3%A1+bitevn%C3%ADky+L-159+Ir%C3%A1ku&ie=utf-8&oe=utf-8&gws_rd=cr&ei=1ZDVVajsAoefaOL_t6gF.
- ⁷¹ Zejména s ohledem na skutečnost, že jako jeden z možných kandidátů na nový vrtulník Armády ČR byl zmíněn americký stroj AH-6 Apache. Téma zaznělo např. na jednáních ministra obrany Stropnického během jeho dubnové návštěvy USA či při jeho prosincovém setkání s novým americkým velvyslancem v Praze. K tomu ANO: *Stropnický jednal v Pentagonu s Hagelem*, 30. 4. 2014. On-line: www.anobudelip.cz/cs/o-nas/aktuality/z-medii/stropnicky-jednal-v-pentagonu-s-hagelem-16554.shtml; MO ČR: *Ministr obrany jednal s novým americkým velvyslancem v ČR*, 5. 12. 2014. On-line: www.mocr.army.cz/informacni-servis/zpravodajstvi/ministr-obrany-jednal-s-novym-americkym-velvyslancem-v-cr--105400/.
- ⁷² *Sobotka: Vláda se nezaručí za výkupní elektriny z Temelína*. Česká televize, 6. 2. 2014. On-line: www.ceskatelevize.cz/ct24/ekonomika/1049463-sobotka-vlada-se-nezaruci-za-vykupni-ceny-elektriny-z-temelina.
- ⁷³ Podle posledních informací však k vyhlášení tendru dojde nejdříve v roce 2016. Viz *Rozšíření Temelína se dál odkládá. Nový tendr zřejmě ČEZ nestihne letos vypsát*. Český rozhlas, 10. 4. 2015. On-line: www.rozhlas.cz/zpravy/domaciekonomika/_zprava/rozsireni-temelina-se-dal-odklada-novy-tendr-zrejme-cez-nestihne-letos-vypsat--1476567.
- ⁷⁴ *Zeman vystoupil proti solárnímu šlenství a podpoře „zelených bláznů“*. iDNES.cz, 29. 4. 2014. On-line: zpravy.idnes.cz/zeman-chce-novy-tendr-na-dostavbu-temelina-fjj-/domaci.aspx?c=A140429_133446_domaci_kop.
- ⁷⁵ Dostál, Vít–Eberle, Jakub (eds.) (2015): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2015*. Praha: Asociace pro mezinárodní otázky, s. 40.
- ⁷⁶ K tomu podrobněji Glenn, John K. a kol.: (2014): *Česko-americké vztahy: Jak dál?*, op. cit., s. 4.
- ⁷⁷ Tamtéž.
- ⁷⁸ *Spojené státy americké: obchodní a ekonomická spolupráce s ČR*. BusinessInfo.cz. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/spojene-staty-americke-obchodni-a-ekonomicka-18548.html.
- ⁷⁹ Prominentním kritikem těchto jednání byl v roce 2014 zejména lídr kandidátky ČSSD ve volbách do Evropského parlamentu J. Keller.
- ⁸⁰ *Česko je pro uzavření kontroverzní smlouvy TTIP mezi EU a USA*. E15.cz, 19. 1. 2015. On-line: zpravy.e15.cz/domaci/politika/cesko-je-pro-uzavreni-kontroverzni-smlouvy-ttip-mezi-eu-a-usa-1154546.

- ⁸¹ ČR chce využít dohody mezi EU a USA k změně ochrany investic. Finanční noviny, 5. 11. 2014. On-line: www.financninoviny.cz/zpravy/cr-chce-vyuzit-dohody-mezi-eu-a-usa-k-zmene-ochrany-investic/1143753.
- ⁸² Mládek, Jan: *Dejme šanci obchodnímu partnerství s USA*, 29. 11. 2014. Komentář pro *Právo*. On-line: www.mladek.eu/cs/media/me-clanky/dejme-sanci-obchodnimu-partnerstvi-s-usa.
- ⁸³ S příslibem budoucích expertních jednání se zástupci nevládního sektoru. Viz MPO ČR: *Diskuze k TTIP pokračuje i v České republice – v parlamentu, v expertním týmu k TTIP za účasti nevládních organizací či v televizi*, 9. 2. 2015. On-line: www.mpo.cz/dokument155801.html. Přehled v roce 2014 uskutečněných informačních akcí k TTIP je k dispozici na stránkách BusinessInfo.cz. On-line: www.businessinfo.cz/cs/clanky/transatlanticka-dohoda-o-obchodu-a-investicich-mezi-eu-a-usa-ttip-41079.html#!&chapter=4.
- ⁸⁴ Dostál, Vít–Eberle, Jakub (eds.) (2015): *Agenda pro českou zahraniční politiku 2015*, op. cit., s. 40.
- ⁸⁵ Podrobný přehled kulturních akcí provázejících oslavu 25. výročí konce komunismu viz *Czech the News*. Newsletter of the Embassy of Czech Republic. Special Edition, s. 1–8. On-line: www.mzv.cz/public/77/d0/9a/1382840_1264686_2015_CTNSpecialEdition.pdf.
- ⁸⁶ MZV ČR: *Czech Composer Debuts World Premiere at national Gallery of Art*, 19. 5. 2014. On-line: www.mzv.cz/washington/en/culture_events/news/czech_composer_debuts_world_premiere_at.html.
- ⁸⁷ Podrobnější informace o festivalu viz on-line: www.mutualinspirations.org/archive/2013/about-the-festival/.